04/10/2020

Ένα ελληνικό, ποντιακό χωριό στο ορεινό Ναγκόρνο Καραμπάχ

/ Ομογένεια

Του Σάββα Καλεντερίδη

Τὸ περασμένο σαββατοκύριακο βρεθήκαμε στὸ Ἀρτσὰχ – ὀρεινὸ Καραμπάχ, ὡς παρατηρητὲς στὶς ἐκλογὲς τοῦ ἐκεῖ αὐτόνομου κράτους, κατόπιν πρόσκλησης τῆς Ἀρμενικῆς Ὁμοσπονδίας Εὐρώπης γιὰ τὴ Δικαιοσύνη καὶ τὴ Δημοκρατία. Τὴ Δευτέρα, καὶ ἀφοῦ εἴχαμε ἐπιτελέσει τὸ καθῆκον καὶ τὴν ἀποστολὴ τοῦ παρατηρητῆ, ἀποφασίσαμε νὰ ἐπισκεφθοῦμε τὸ ἕνα καὶ μοναδικὸ ἑλληνικὸ χωριὸ τὸ ὁποῖο μάθαμε (ὁμολογουμένως μὲ ἔκπληξη) ὅτι ὑπάρχει ἐκεῖ!

Τὸ ΥΠΕΞ τῆς Δημοκρατίας τοῦ Ἀρτσὰχ μᾶς χορήγησε ἕνα αὐτοκίνητο μὲ τὸν ὁδηγό του καὶ ἕναν μεταφραστή, Ἕλληνα πολίτη ἀρμενικῆς καταγωγῆς ποὺ φοιτᾶ στὴ σχολὴ Καλῶν Τεχνῶν τοῦ Ἐρεβάν, τὸν Χοβὶκ Κασαπιάν.

Ὅταν ἐπιβιβαστήκαμε στὸ αὐτοκίνητο, μᾶς περίμενε δεύτερη ἔκπληξη, ἀφοῦ ὁ ὁδηγὸς μᾶς εἶπε: «Καὶ γιατί δὲν παίρνετε μαζί σας τὸν Κώστα τὸν Ἕλληνα, ποὺ κατάγεται καὶ μένει στὸ Στεπανακέρτ;*». Φυσικὰ τὸν πήραμε καὶ μπήκαμε στὸ δρόμο γιὰ τὸ ἑλληνικὸ χωριό, τὸ ὁποῖο φέρει ἐπάξια τὸν τίτλο τῆς πιὸ ἀπομακρυσμένης ἀποικίας τῶν Ἑλλήνων μεταλλωρύχων τοῦ Πόντου!

Ἀφοῦ περάσαμε ἀπὸ τὴν ἐπαρχία Ἀγντάμ, ποὺ μέχρι τὸ 1994 ἀνῆκε στὴν ἐπικράτεια

τοῦ Ἀζερμπαϊτζὰν καὶ τώρα ἐλέγχεται ἀπὸ τὶς ἔνοπλες δυνάμεις τοῦ Ἀρτσάχ, καὶ ἀφοῦ περάσαμε ἀπὸ τὸ ἐπιβλητικὸ κάστρο καὶ τὸν ἀρχαιολογικὸ χῶρο τῆς Τιγρανόκερτας, ποὺ ἔχτισε ὁ Τιγράνης, ὁ Μεγαλέξανδρος τῶν Ἀρμενίων, φθάσαμε στὸ Μαρτακέρτ, τὴν πρωτεύουσα τῆς ὁμώνυμης ἐπαρχίας στὴν ὁποία ἀνήκει τὸ Μεχμανά.

Ἐκεῖ ὁ Κώστας ζήτησε νὰ πάρει ὁρισμένες προμήθειες γιὰ νὰ μᾶς κάνει τὸ τραπέζι. Στὴν ἀρχὴ τοῦ εἴπαμε νὰ μὴν πάρει τίποτα γιατί δὲν εἴχαμε χρόνο, δεδομένου ὅτι μόνο γιὰ τὸ πηγαινέλα χρειαζόμασταν συνολικὰ πέντε ὧρες. Ἦταν ἀμετάπειστος. Στὴ συνέχεια ζητήσαμε νὰ πληρώσουμε ἐμεῖς τὸ ἀντίτιμο τῶν προμηθειῶν καὶ φυσικὰ ἀντιμετωπίσαμε ἀκόμα πιὸ ἰσχυρὴ ἄρνηση.

Ἐκεῖ, στὸ παντοπωλεῖο, συναντήσαμε μισὴ ντουζίνα στρατιῶτες τῶν εἰδικῶν δυνάμεων τοῦ Ἀρτσάχ. Ὁ ἕνας, μόλις ἄκουσε ὅτι μιλᾶμε ἑλληνικά, μᾶς εἶπε «καλημέρα» χωρὶς νὰ ξέρει πολλὰ πράγματα ἐκτὸς ἀπὸ ὁρισμένες ἑλληνοποντιακὲς λέξεις. Μᾶς εἶπε ὅτι εἶναι Ἑλληνοαρμένιος, ἡ γιαγιά του εἶναι ἀπὸ τὸ Μερχανά, μᾶς ἀγκάλιασε καὶ μετὰ μᾶς ἀγκάλιασαν καὶ οἱ ἄλλοι στρατιῶτες καὶ μᾶς ἔδειξαν πόσο ψηλὰ ἔχουν στὴ συνείδησή τους τοὺς Ἕλληνες. Στὴ συνέχεια πήραμε τὸν ἀνηφορικὸ δρόμο γιὰ τὸ ἑλληνικὸ χωριὸ ποὺ στέκεται γιὰ περίπου διακόσια χρόνια πάνω σὲ μία βουνοκορφὴ τοῦ Ἀρτσάχ, ἀπομονωμένο καὶ μακριὰ ἀπὸ καθετὶ ἑλληνικό, ἀφοῦ ἡ πιὸ κοντινὴ ἑλληνοποντιακὴ ἀποικία –τὸ Ἀλαβερντὶ τῆς Ἀρμενίας– ἀπέχει περίπου 400 χλμ. Αὐτὸ σημαίνει, μὲ ὅρους τοῦ 19ου αἰώνα καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 20οῦ, περίπου… 30 μέρες δρόμο.

Μετὰ ἀπὸ ἀνάβαση σὲ ἕναν κατεστραμμένο δρόμο, διαδρομὴ ποὺ διήρκεσε περίπου μία ὥρα καὶ εἴκοσι λεπτὰ ἀπὸ τὸ Μαρτακέρτ, καὶ ἀφοῦ διανύοντας τὰ τελευταῖα πέντε χιλιόμετρα νιώσαμε τί θὰ πεῖ… Camel Trophy, φτάσαμε στὴν κορυφὴ τοῦ βουνοῦ, στὰ 1.300 μέτρα, κι ἀπὸ κεῖ κατηφορίσαμε, μὲ κατεύθυνση βόρεια. Μετὰ ἀπὸ λίγο, ὅταν φάνηκαν τὰ ὀπωροφόρα δένδρα μέσα στὸ δάσος, καταλάβαμε ὅτι πλησιάζουμε στὸ χωριό.

Τὸ πρῶτο σπίτι μόλις μπαίνουμε στὸ χωριό, δεξιά, εἶναι τοῦ Κόλια, ὅπως ἀποκαλοῦν τὸν Νίκο Ἰωαννίδη, πατέρα τοῦ Κώστα ποὺ μᾶς συνόδευε. Μᾶς ὑποδέχτηκε στὴν αὐλόπορτα. Ἐνενήντα ἑνὸς ἐτῶν, καλοστεκούμενος, μᾶς καλοδέχεται στὰ ποντιακά: «Καλῶς ἔρθετε». Στὴ συνέχεια μᾶς ἐξιστορεῖ τὴν ἱστορία τοῦ χωριοῦ – ὅσα ἤξερε, δηλαδή, ἀπὸ αὐτήν. Σύμφωνα μὲ τὸν Κόλια, τὸ χωριὸ χτίστηκε ἀπὸ Ἕλληνες τῆς Τραπεζούντας καὶ τῆς Χαλδίας πρὶν ἀπὸ πολλὰ-πολλὰ χρόνια (ἴσως πάνω ἀπὸ δύο αἰῶνες), οἱ ὁποῖοι ἔφθασαν ἐπειδὴ εἶχαν πληροφορηθεῖ ὅτι στὴν περιοχή, στὰ σωθικὰ τοῦ βουνοῦ, κρύβονται ἀποθέματα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου.

Δὲν ἦταν σὲ θέση νὰ μᾶς πεῖ καὶ δὲν εἴχαμε κι ἐμεῖς τὴ δυνατότητα νὰ ἐρευνήσουμε ποιοὶ ἦταν οἱ πρῶτοι οἰκιστές, οἱ ἱδρυτὲς τοῦ Μεχμανᾶ. Πάντως στὸ χωριὸ ὑπῆρχαν οἰκογένειες μὲ τὰ ἐπώνυμα Ἀκριτίδη, Παπαδόπουλου, Πουταχίδη, Στυλιανίδη, Ἰωαννίδη, Λαβασίδη

Ἐπίσης, ὁ Κόλιας μᾶς πληροφόρησε ὅτι στὸ χωριὸ λειτουργοῦσε ἐκκλησία μὲ Ἕλληνα παπὰ καὶ σχολεῖο μὲ Ἕλληνα δάσκαλο, ποὺ δίδασκε μὲ βάση ἑλληνικὸ πρόγραμμα διδασκαλίας! Μάλιστα μᾶς εἶπε ὅτι ὁ ἴδιος, ποὺ γεννήθηκε τὸ 1924, Δάσκαλός